

AKTIONSLÆRING RYKKER VED HVERDAGEN

Aktionslæring vinder frem som redskab til at forbedre pædagogiske hverdagssituationer – fra måltidet til svømmehalsbesøg. I Københavns Kommune er metoden udbredt til 320 daginstitutioner, hvor pædagoger er med til at udvikle deres egen praksis.

AF SIGNE TONSBORG

ARKIVFOTO: JENS HASSE

Det gode måltid, den gode garderobesituation og det gode læringsmiljø på legepladsen. Det er den slags nære pædagogiske hverdagssituationer, som aktionslæring kan hjælpe med at udvikle – med pædagogerne i hovedrollen.

”Metoden lægger op til, at pædagogerne eksperimenterer med deres praksis. Det betyder også, at de skal bryde med handlemønstre og rutiner, som de plejer at have. Vi kan se i vores forskningsprojekter, at det kan være en udfordring,” siger lektor ved UCC Janne Olsson. Hun har beskæftiget sig med aktionslæring i snart fem år og er en af hovedkræf-

terne bag aktionslæringsprojektet ‘Aktionslæring i dagtilbud’.

Den grundlæggende ramme i et aktionslæringsforløb er, at pædagogerne selv udvælger en problemstilling, som de vil undersøge. Derpå sætter de en række små konkrete eksperimenter i gang i praksis. En eller flere pædagoger udfører aktionen, mens en kollega og en konsulent observerer, hvad der sker undervejs. Derefter mødes alle til en fælles samtale, reflekterer og sætter på baggrund af samtalen en ny aktion i gang.

OPDAGEDE DE VOKSNES AFBRYDELSER. Et konkret eksempel på et aktionslæringsforløb er en institution, der gerne ville arbejde med deres stillerum, forklarer Janne Olsson. Meningen med rummet var at bruge det til aktiviteter, hvor børnene skulle fordybe sig. Men pædagogerne oplevede, at aktiviteterne i stillerummet ikke fungerede. I stedet for ro og fordybelse var det præget af mange afbrydelser udefra.

”Pædagogerne havde en fornemmelse af, at det var andre børn, der kom ind og støjede, og at det var dét, der skulle arbejdes med. Det var det – også. Men ved observationerne var det slående, hvor meget de voksne faktisk forstyrrede hinanden. Andre ▶▶▶

”For mig som forsker er det vigtigt, at der kommer et konkret resultat ud af aktionslæringen. Det er jo dér, praksis rykker sig, og dér, det kommer børnene til gode.”

Chefkonsulent Søren Smidt.

AKTIONSLÆRING

Formålet med aktionslæring er at udvikle den pædagogiske praksis gennem konkrete situationer i hverdagen. Det handler primært om at eksperimentere, observere og reflektere. Der er fem faser i aktionslæring:

1. FORUNDRING

Afsættet for aktionslæring er altid en forundring, som udspringer af praksis. Det er vigtigt, at forundringen er meget specifik, og at pædagogerne selv identificerer den. En forundring kan for eksempel handle om, hvordan man kan forbedre forældresamarbejdet, udvikle garderobesituationerne, måltidet, ture i svømmehallen etc.

2. AKTION

Med udgangspunkt i forundringen laver man små konkrete eksperimenter (aktioner) i praksis. Aktionerne skal være konkrete handlinger, der nemt kan sættes i værk – og de må ikke være prøvet før i institutionen.

3. IAGTTAGELSE

Pædagoger og konsulent laver systematiske iagttagelser af aktionerne. På forhånd vælger man nogle bestemte observationspunkter, så iagttagelserne bliver fokuserede. Iagttagelserne dokumenteres på skrift eller optages.

4. DEN REFLEKTERENDE SAMTALE

Pædagoger og konsulent analyserer og reflekterer over den gennemførte aktion. Man drøfter, hvordan aktionen og iagttagelserne bidrager til at blive klogere på forundringen. Målet er at dele erfaringer, blive bevidst om sin viden og udtænke nye handlemuligheder. Samtalen afsluttes med at vælge en ny aktion, der kan hjælpe med at blive endnu klogere på forundringen.

5. BEARBEJDNING OG VIDENDELING AF ERFARINGER

Pædagoger og konsulent bearbejder processen og erfaringerne undervejs og efter aktionslæringsforløbet. Det kan for eksempel udmunde i konkrete opskrifter på "den gode praksis" eller oplæg på personalemøder om læringsgevinster af forløbet.

Det optimale aktionslæringsforløb foregår over to til seks måneder.

pædagoger kunne smække døren op til stillerummet og råbe 'Så er der frugt!' eller komme ind gang på gang og give forskellige praktiske beskeder," fortæller Janne Olsson.

Hun peger på, at netop det aspekt, at de voksne selv spillede en rolle i afbrydelserne, ikke var blevet opdaget, hvis man ikke systematisk havde observeret scenen.

Og den situation er typisk for aktionslæring. Mange pædagoger har nemlig en naturlig tendens til at fokusere på børnene og deres indbyrdes relationer eller på rammerne og rekvisitterne i stedet for at kigge på og justere på deres egen pædagogiske praksis. Og det er lige præcis omdrejningspunktet for aktionslæring.

"Vi oplever gang på gang, at det er observationerne, der for alvor rykker noget. For det er her, man får zoomet ind og får øje på, hvad der egentlig sker, og hvad man som pædagog kan gøre anderledes," siger Janne Olsson.

"Dertil når man ikke, hvis man kun arbejder med mindre småjusteringer i hverdagen, som mange pædagoger ellers er dygtige til," forklarer Janne Olsson.

ET GODT MATCH TIL PÆDAGOGER. Aktionslæring egner sig især til at arbejde med den gode hverdagspraksis og alle de situationer, hvor den pædagogiske kerneydelse er i spil. For det er netop den daglige pædagogiske praksis, som aktionslæring kan rykke.

"Aktionslæring fungerer bedst i forhold til den praksis og de ting, vi gør hver eneste dag: i samspillet ved måltider, i garderobe, ved aktiviteter eller på legepladsen. Der, hvor vi som pædagoger kan se på praksis og ændre den," siger Janne Olsson.

Til gengæld er metoden mindre velegnet i de situationer, hvor der ikke kan identificeres en forundring i praksis. Det kan for eksempel være i forbindelse med store projekter, fusioner, omstruktureringer og topstyrede kommunale projekter.

Chefkonsulent i UCC og ph.d. Søren

Smidt oplever også, at aktionslæring som metode passer godt ind i hverdagen i institutionerne og i mange pædagogers tankegang.

"Pædagoger er generelt gode til at handle og kan lide at afprøve nye måder at gøre tingene på. Og dét taler aktionslæring direkte ind i. Forpligtelsen til ikke bare at snakke, men også omsætte sine fund til konkret handling, taler rigtig godt til det pædagogiske felt," siger Søren Smidt, der er forskningsmæssig tovholder for et stort anlagt aktionslæringsprojekt, der lige nu er i gang i samtlige 320 daginstitutioner Københavns Kommune.

IMPLEMENTERING ER AKILLESHÆLEN. I projektet har alle institutioner fået en pose undervisningstimer, og inden for en overordnet ramme er det op

JANNE OLSSON

Lektor på professionshøjskolen UCC, Ledelse og organisation. Uddannet cand. pæd. og pædagog. Har forsket i og bidraget til flere publikationer om aktionslæring de sidste fire-fem år. Hun var en af hovedkræfterne bag forskningsprojektet 'Aktionslæring i dagtilbud', som er finansieret af BUPL.

SØREN SMIDT

Ph.d. og chefkonsulent i UCC, hvor han beskæftiger sig med daginstitutioner, barndom og pædagogik. Søren Smidt er uddannet cand. psych. og er ph.d. i pædagogik. Han er projektleder for Københavns Kommunes aktionslæringsprojekt 'Klynger i udvikling 2' med 320 deltagende daginstitutioner.

SYSTEMATIK VERSUS SMÅJUSTERINGER. Det var da også gennem observationerne, at pædagogerne i institutionen fandt nye måder at gribe det pædagogiske arbejde i stillerummet an på. Løsningen lå i, hvordan pædagogen mødte og kommunikerede med børnene, der kom ind. Pædagogen blev meget mere aktiv både i at få børnene ind og ud af aktiviteten. I stedet for at skælde ud over forstyrrelsen inviterede pædagogen for eksempel barnet indenfor og spurgte "Hvad vil du gerne lave her i dag?", så de fik mulighed for at blive en del af fællesskabet.

I eksemplet med stillerummet fik pædagogerne justeret deres egen praksis, fordi de var igennem aktionslæringens forskellige faser med at observere, reflektere og sætte eksperimenter i gang.

”Kompetenceudvikling og pædagogisk udvikling foregår ikke nødvendigvis bedst i et klasselokale. Aktionslæring kommer helt tæt på hverdagen og praksis og forandrer noget her og nu i institutionerne.”

Chefkonsulent Søren Smidt.

til den enkelte institution at bestemme, hvad de vil kigge nærmere på.

”Netop dér ligger en af forcerne ved aktionslæring: At man som pædagogisk personale selv vælger, hvad man vil arbejde med. Det er medvirkende til at skabe umiddelbar mening for pædagogerne,” siger Søren Smidt.

I det københavnske projekt har man valgt at arbejde med en udvidet model af aktionslæringen, hvor der er fokus på at formulere mål med aktionen og implementere de ændringer, man kommer frem til. For netop manglende implementering kan være akilleshælen ved aktionslæring.

”Udviklingsprojekter kan godt blive diffuse. For mig som forsker er det vigtigt, at der kommer et konkret resultat ud af aktionslæringen. Det er jo dér, praksis rykker sig, og dér, det kommer børnene til gode. Det kan for eksempel være, at en institution nu gennemfører frokosten på en ny og bedre måde efter nogle mål, som pædagogerne har sat op,” forklarer Søren Smidt.

STÆRKERE STÅSTED. Projektet i København er et eksempel på, at aktionslæring ikke kun er udvikling af praksis. Det er også kompetenceudvikling.

”Vi kan se en stigende efterspørgsel og et stigende behov for videreuddannelse og kompetenceudvikling, der kommer tæt på praksis. Kompetenceudvikling og pædagogisk udvikling foregår ikke nødvendigvis bedst i et klasselokale. Aktionslæring

kommer helt tæt på hverdagen og praksis og forandrer noget her og nu i institutionerne,” forklarer Søren Smidt.

En af gevinsterne ved aktionslæringsforløb er, at pædagogerne efterfølgende har meget nemmere ved at argumentere for deres egen praksis, og hvorfor de gør, som de gør.

”Når man selv har været medforsker og eksperimenteret med og sat ord på, hvad der virker, har man argumenterne klar. Og man kan også referere til, at man har eksperimenteret med sin praksis. Det giver en helt anden tyngde og et stærkere fagligt ståsted både i forhold til forældre og andre,” siger Janne Olsson.

AKTIONSLÆRING I PRAKSIS

Aktionslæring i dagtilbud var et aktionslæringsprojekt, der foregik i 2008-2009 og var finansieret af BUPL. 31 institutioner fra fem kommuner i hovedstadsområdet deltog. Janne Olsson fra UCC var følgeforsker på projektet sammen med kollegerne Nanna Koefoed-Nordentoft og Trine Pedersen.

Klynger i udvikling 2 er et pædagogisk udviklingsprojekt med fokus på aktionslæring, der foregår i samtlige Københavns Kommunes 320 institutioner i 2012-2013. Søren Smidt fra UCC er projektleder.